

cus ergo nauw is. De soorten *C. aginnica* en *C. neglecta* hebben beide een tamelijk wijde umbilicus en zijn op grond van kenmerken van de huisjes niet altijd even duidelijk te onderscheiden (Gittenberger *et al.*, 1984), maar hier biedt bestudering van de anatomie van het geslachtsapparaat uitkomst. Bij *C. neglecta* is het flagellum zeer kort in vergelijking met het flagellum bij *C. aginnica*. De anatomie van het geslachtsapparaat van de onderzochte dieren kwam heel goed overeen met hetgeen Clerx & Gittenberger (1977) beschreven en afbeeldden voor *C. aginnica*. Maar omdat er uit Europa nog meer *Cerनुe*lla soorten bekend zijn (volgens CLECOM in totaal 8 soorten) werden de beschrijvingen en afbeeldingen van de anatomie van het geslachtsapparaat van deze soorten ook bekeken, zodat deze uitgesloten konden worden.

Conclusie

Ofschoon de Franse duinslak geen nieuwe soort voor Nederland is, leek het toch de moeite waard om deze vondst in deze rubriek te vermelden. *C. aginnica* is uit ons land maar van enkele vindplaatsen bekend, maar tot nu toe niet uit Limburg. Het voorkomen van deze soort op de Groote Heide bij Venlo, samen met enkele bijzondere plantensoorten, suggereert dat deze enkele jaren geleden geïntroduceerd zijn met militaire voertuigen die gebruik maakten van dit toenmalige oefenterrein.

Cernuella aginnica van Domburg (breedte 20,5 mm)

C. aginnica van Venlo (breedte 8,5 mm).

Beide exemplaren zijn volwassen en de afbeeldingen hebben dezelfde vergroting (foto's: Eddy Clerx)

De problemen die ondervonden werden bij het op naam brengen van de relatief kleine exemplaren van deze soort en het onderscheiden van deze exemplaren van deze soort van nauw verwante soorten toont het belang van anatomisch onderzoek voor determinatie nog eens aan.

Literatuur

CLECOM: Check-list of the non-marine Molluscan Species-group taxa of the States of Northern, Atlantic and Central Europe. www.faunaeur.org

CLERX, J.P.M. & E. GITTENBERGER (1977): Einiges über *Cerनुe*lla (Pulmonata, Helicidae). – Zoölogische Mededelingen 52 (4): 27-56.

GITTENBERGER, E., W. BACKHUYS & T.E.J. RIPKEN (1984): De land-slakken van Nederland. – KNNV Bibliotheek, nr. 37: p. 131.

Adressen van de auteurs:

John Hannen
Marktstraat 1
6049 BA Herten
jj.hannen@home.nl

Wim Maassen
Leliestraat 50
6101 LT Echt
willem.maassen@hetnet.nl

De Gladde clausilia *Cochlodina laminata* (Montagu, 1803) aangetroffen bij Winterswijk: een onverwachte vindplaats in Nederland.

C.M. Neckheim

Summary – S. Vlaardingebroek and J. van Duinen found a new site in the Netherlands for *Cochlodina laminata*. This finding represents an interesting expansion of the distribution of this species in the Netherlands. Thus far *Cochlodina laminata* was only found in the southern provinces of Limburg and Noord-Brabant. The new site is near Winterswijk, in the province of Gelderland, in the central part of the country. Although the species may have been recently introduced, the site fits the natural distribution area of *Cochlodina laminata* in continental Europe.

Inleiding

De heer J. van Duinen maakte op 20 september 2011 tijdens een bezoek aan het Heksenbos bij Winterswijk een foto van een huisjesslak; hij plaatste die waarneming op het forum van Waarneming.nl. De soort werd al snel herkend als de Gladde clausilia *Cochlodina laminata* (Montagu, 1803). Daarna kreeg

ik van Steven Vlaardingebroek een foto van een slak van dezelfde vindplaats ter determinatie en dat bleek eveneens de Gladde clausilia te zijn. Steven had deze soort daar op 5 mei 2011 gefotografeerd. Omdat deze vondst een interessante uitbreiding is van het verspreidingsgebied van de Gladde clausilia in Nederland wordt er in dit artikel iets dieper op in gegaan.

Cochlodina laminata in Winterswijk, op Gewone es (foto: C.M. Neckheim)

Cochlodina laminata in Winterswijk, onder hout (foto: J. van Duinen)

De verspreiding in Europa

De Gladde clausilia is een algemene soort in Europa. Hij komt voornamelijk op kalkrijke plaatsen voor, maar het kalkgehalte ter plaatse hoeft niet hoog te zijn. De soort leeft op bosbodem en kruipt na regen omhoog op boomstammen of paaltjes. Ook wordt hij aangetroffen op rotswanden. Als de soort in een biotoop met een laag kalkgehalte leeft is de schelp vaak aangetast. De Gladde clausilia komt verspreid voor in Groot-Brittannië en plaatselijk in Ierland. Op het vasteland van Europa komt hij voor in het oosten van Frankrijk, in zuidoost België en in Duitsland. Maar ook in Denemarken en Scandinavië wordt hij waargenomen (Kerney et al., 1983), tot net voorbij de grens waar de malacofauna van centraal Europa overgaat in die van het hoog-boreale gebied (Waldén, 1955). In Oost-Europa komt de Gladde clausilia voor in Polen, in de Baltische staten en tot in Rusland (Schlesch, 1942; Kerney et al., 1983; Sysoev & Schilyko, 2009). In Zuid-Europa komt hij voor in de Alpenlanden, in Italië en in voormalig Joegoslavië, maar niet in Turkije (Cossignani & Cossignani, 1995; Schütt, 2005).

De verspreiding in Nederland

Tot voor kort was de soort in Nederland alleen autochtoon bekend uit Zuid-Limburg. Hij komt daar verspreid voor in natuurlijke biotopen zoals in hellingbos en op mergelwanden, bijvoorbeeld op de Sint-Pietersberg. Op Texel is de soort onopzettelijk ingevoerd met grond voor een sneeuwklompjes kwekerij. De Gladde clausilia houdt daar al jaren stand in bos ten westen van Den Burg. Ook is de soort recent gevonden in de Scheeken in Het Groene Woud in Noord-Brabant (Margry, 2006).

Mogelijk is de Gladde clausilia op de nieuwe vindplaats bij Winterswijk recent ingevoerd. Maar de vindplaats past in het meest westelijke deel van het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort in het vasteland van Europa.

Het biotoop op de nieuwe vindplaats

De Gladde clausilia leeft in bos naast de steengroeve van Winterswijk, in de provincie Gelderland. Na de melding van de heer Van Duinen ben ik op 10 oktober 2011 naar de vindplaats geweest. De vindplaats bestaat uit een strook bos naast de steengroeve, ook wel het Heksenbos genoemd. Het terrein bestaat uit gemengd bos waar recent veel bomen zijn gekapt. Er groeit Berk, Larix, Spar en Zomereik en de ondergroei bestaat uit diverse planten waaronder Longkruid, bramen en grassen. De takken van de gekapte bomen liggen her en der op de grond. Op enkele plaatsen werden brokken steen uit de groeve aangetroffen. Deze stenen bestaan voornamelijk uit kalk (fossiele koralen).

In het bos werden langs de Adamskampweg overal levende Gladde clausilia's waargenomen, voornamelijk juveniele dieren. Dieper het bos in werden ook volwassen levende dieren waargenomen: op de grond, op stammen van de Gewone Es en op houten paaltjes langs de steengroeve. Aan de zuidelijke kant van het bos, bij de Grote Veldweg, werd de soort niet aangetroffen.

Begeleidende soorten

Tijdens mijn bezoek heb ik op de vindplaats in het bos en in de omgeving op zicht naar landslakken gezocht. Het doel was om te onderzoeken welke begeleidende soorten landslakken in de omgeving voorkomen. Ik heb geen grondmonsters genomen omdat de strooisellaag door de vele takken nogal grof van structuur was. Maar de dag voor mijn bezoek had het geregend en ik trof op de takken regelmatig kruipende landslakken aan. Het bos is niet rijk aan soorten en er werden ook geen grote aantallen waargenomen. De Gladde clausilia was duidelijk in de meerderheid. Ik verwacht wel dat er meer soorten voorkomen in dit bos dan ik heb waargenomen. De volgende soorten werden geregistreerd:

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	levend/dood	aantal
Wegslak spec.	<i>Arion spec.</i>	levend	2 juv.
Bruine wegslak	<i>Arion subfuscus</i>	levend	2 juv.
(Gewone) Tuinslak	<i>Cepaea nemoralis</i>	levend	2
Gladde clausilia	<i>Cochlodina laminata</i>	levend	>100
Boerenknoopje	<i>Discus rotundatus</i>	levend	>10
Bos-loofslak	<i>Monachoides incarnatus</i>	levend	5
Haarslak	<i>Trochulus hispidus</i>	oud huisje	1

Bij het uitkijkpunt van de steengroeve werden twee lege huisjes verzameld van de Bos-loofslak en ik zag er een juveniele Agaathorenslak (*Cochlicopa spec.*) en enkele Tuinslakken. Bij de Grote Veldweg werd een levende Look-glansslak (*Oxychilus alliarius*) aangetroffen.

Literatuur

- COSSIGNANI, T. & V. COSSIGNANI (1995): Atlante delle conchiglie terrestri e dulciacquicole italiane. – Ancona: L'Informatore Piceno.
- KERNEY, M.P., R.A.D. CAMERON & J.H. JUNGBLUTH (1983): Die Landschnecken Nord- und Mitteleuropas. – Hamburg, Berlin: Paul Parey Verlag.

MARGRY, C.J.P.J. (2006): Verslag van de NMV-excursie naar de Scheeken in Het Groene Woud op 8 oktober 2005. – Spirula 350: 66-69.

SCHÜTT, H. (2005): Türkisch Land Snails. 4th, revised and enlarged edition. – Solingen: Verlag Natur & Wissenschaft.

SCHLESCH, H. (1942): Die Land- und Süßwassermollusken Lettlands. – Sonderabdruck aus dem Korrespondenzblatt des Naturforscher-Vereins zu Riga LXIV: 246-360.

SYSOEV, A. & A. SCHILYKO (2009): Land Snails & Slugs of Russia and Adjacent Countries. – Sofia, Moskow: Pensoft Series Faunistica, Nr. 87.

WALDÉN, H. W. (1955): The land Gastropoda of the vicinity of Stockholm. – Arkiv för Zoologi. Kungl. Svenska Vetenskapakademien Serie 2 (7) nr. 21: 390-448.

Adres van de auteur

Poggenbeekstraat 21-2
1073 JE Amsterdam
cmneckheim@kpnmail.nl

Twee habitats van de Tandloze korfslak *Columella edentula* (Draparnaud, 1805) in Limburg

Gerard Majoor

Summary – In the Dutch province of Limburg the Toothless whorlslug (*Columella edentula*) occurs in two, quite distinct biotopes. One of these can be described as marshes and banks of brooks and rivulets, often grown with Lesser pond-sedge (*Carex acutiformis*) or Common reed (*Phragmites australis*). The other biotope includes overgrown places (often on slopes and banks) where (ground)water is not present near the surface, but where humidity may be retained between humus and vegetation (e.g., Common ivy *Hedera helix*). Shells of Toothless whorlslugs from the two biotopes did not reveal distinctive characteristics.

Sinds 1985 is in publicaties over de landslakken van de Sint-Pietersberg bij Maastricht speciale aandacht besteed aan de Tandloze korfslak *Columella edentula* (Draparnaud, 1805). Van deze slak waren in het begin van de vijftiger jaren van de vorige eeuw in enkele bodemmonsters van deze heuvel tientallen exemplaren aangetroffen (Van Regteren Altena, 1958). Begin tachtiger jaren werd de soort niet teruggevonden op de Sint-Pietersberg (Lever & Majoor, 1987); pas in het begin van deze eeuw werden daar op één locatie enkele exemplaren gevonden (Majoor & Lever, 2003; 2004). Het was dan ook zonder meer verrassend dat Arno Boesveld bij een verzameltocht over de Sint-Pietersberg begin 2008 tientallen exemplaren van de Tandloze korfslak vond (schriftelijke mededeling, vermeld in Lever et al., 2009; De Groot et al., 2010). Om de habitat van de Tandloze korfslak in het door Boesveld bemonsterde gebied te preciseren is er nader onderzoek verricht waarover hier gerapporteerd wordt. Vervolgens zullen mede aan de hand van gegevens van de Mollusken Studiegroep Limburg (MSL) twee verschillende biotopen van de Tandloze korfslak in Limburg worden gedefinieerd.

Nader onderzoek naar de biotoop op de Sint-Pietersberg

Bij navraag aan Arno Boesveld over de door hem op 29 februari 2008 bemonsterde locatie met Tandloze korfslakken op de Sint-Pietersberg verwees hij naar “bos langs een halve holle weg achter de Duivelsgrot”. Hij gaf er ook coördinaten bij

maar die meende ik niet nodig te hebben, want ik was ervan overtuigd dat hij met de halve holle weg de brede strook gras bedoelde die het bos direct achter de Duivelsgrot op de Sint-Pietersberg doorsnijdt (afb. 1). Ik verzamelde tussen 2 mei 2009 en 11 april 2010 op zeven verschillende locaties in dat bos bodemmonsters van ongeveer een liter. Daarin vond ik geen enkel exemplaar van de Tandloze korfslak. Maar erger nog: vergelijking met de aantallen van de soorten uit mijn zeven liter bodemmonster met Boesveld's oogst uit zijn “flinke boodschappentas vol” bodemmonster deden bij mij het

Afb. 1. De Duivelsgrot op de Sint-Pietersberg bij Maastricht (rechts) en de “halve holle weg” (links) en ertussenin het verkeerde “bos (...) achter de Duivelsgrot”. Foto: Stef Keulen.